

Planera och genomföra energitillsyn

Agenda

10.00 Introduktion

- Nationella tillsynsstrategin – fokusområde energihushållning
- Varför energitillsyn?
- Kort om praxis

10.15 Planera energitillsyn

- Förankring, samverkan, mål, urval

10.30 Genomföra energitillsyn

- Anpassa tillsynen
- Små och medelstora verksamheter
- Större verksamheter (inkl. EKL-företag)
- Fastighetsägare

11.15 Frågor och svar

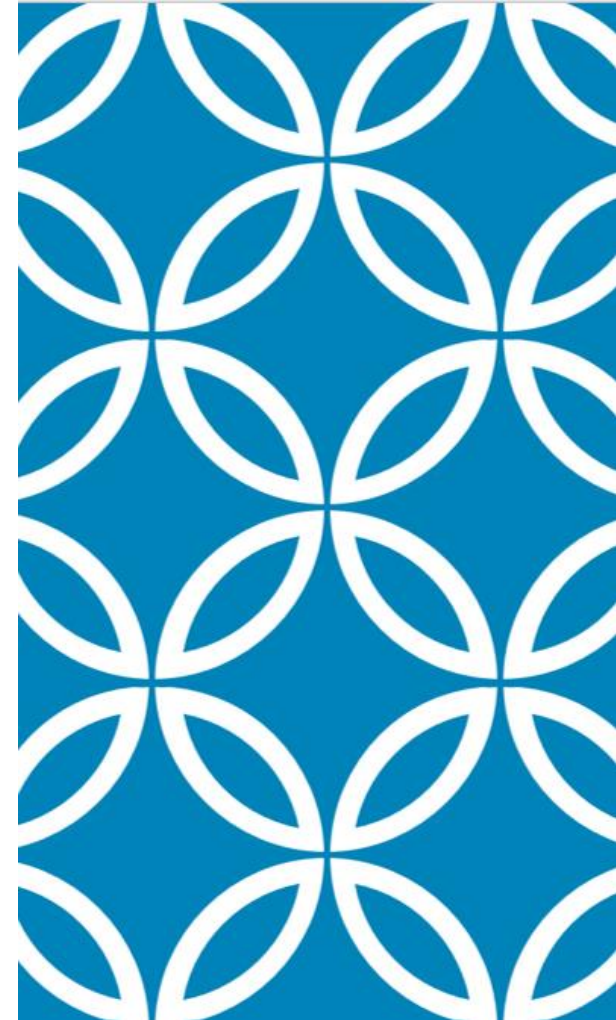

Nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken

Nationell tillsynsstrategi 2022-2025

- Avfall
- Förorenade områden
- Hälsoskydd
- Kemikalier
- Naturtillsyn
- Vattenverksamhet
- Miljöfarlig verksamhet
  - Energihushållning
  - Uppdaterade miljöbalkstillstånd
  - Kvalitetssäkrad kontroll – utsläpp till vatten
  - Dagvatten
  - Små avlopp
  - Växtnäringsläckage från jordbruk och hästgårdar

Tillsynsaktiviteter 2023-2025

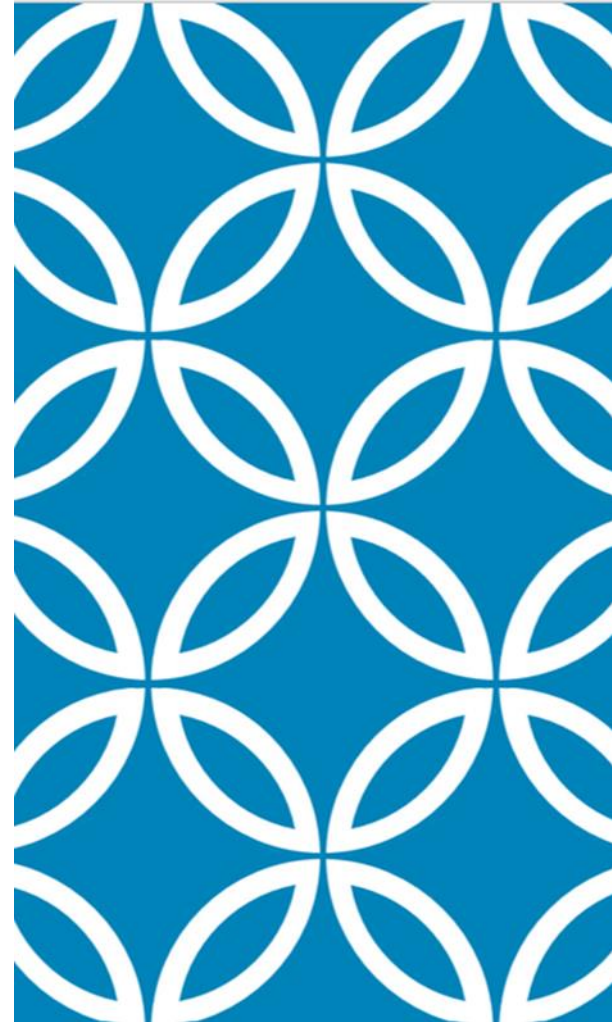
- Välj ut tillsynsobjekt

Kontrollera om verksamheten (VU):

- uppfyller hänsynsreglerna om energihushållning och förnybara energikällor (2 kap. 5 §)
- följer bestämmelser om egenkontroll vad gäller energihushållning och användning av förnybara energikällor.

Vid avvikelser:

- Förelägg VU att kartlägga energianvändningen och en energihushållningsplan/åtgärdsplan,
- Förelägga om utredning eller åtgärder

Tillsynsvägledning i fokusområde

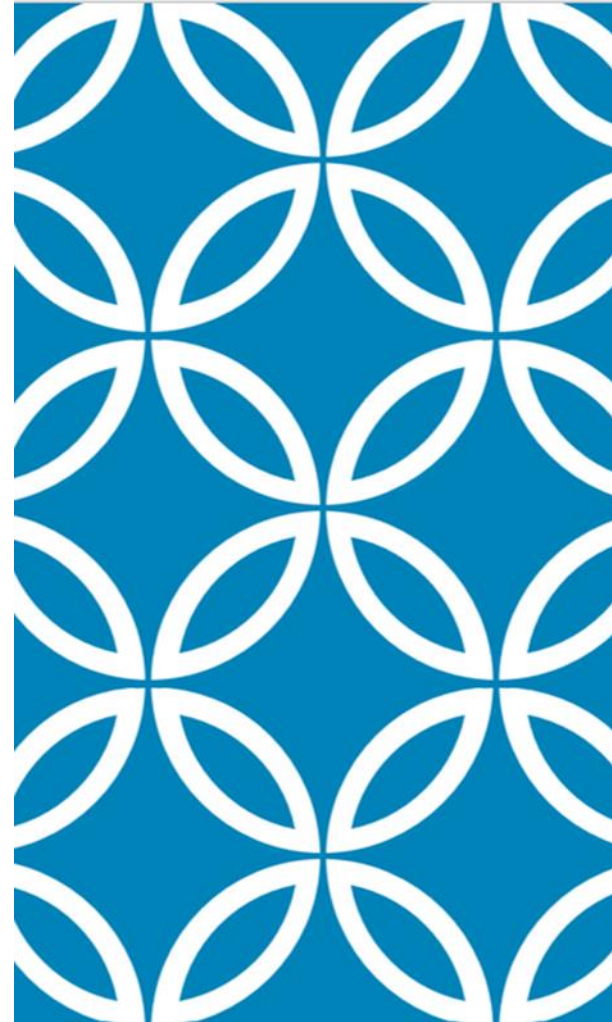
Klart

- ✓ Planera och genomföra energitillsyn
- ✓ Energihushållningsplaner (EHP)

I planen

Att ställa krav:

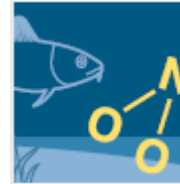
- energikartläggning/plan, energihushållningsplan
- åtgärder

Varför energitillsyn?

En viktig del för att nå energi- och miljöpolitiska mål är att vi hushåller med energi och effektiviserar energianvändningen.

Energiproduktion och därmed energianvändning, påverkar flera miljömål

Energitillsynen behövs!

- Verksamhetsutövaren ska hushålla med energi och använda förnybara energikällor (hushållningsprincipen) 2 kap. 5 §
- Energihushållning kräver ett systematiskt arbetssätt och ska vara en naturlig del av egenkontrollen
- Kraven gäller all miljöfarlig verksamhet och därmed alla tillsynsobjekt – god effekt av tillsyn
- Energitillsyn behövs och gör skillnad!

Praxis inom energitillsynen

Rätt att bedriva tillsyn/ta ut tillsynsavgift

- MÖD 2009:16
- Mark-och miljööverdomstolens dom 2012-01-20 i mål nr M 10340-10

- MÖD 2013:46

Byte av värmekälla

- MÖD 2015:27
- (Mark- och miljödomstolen i Växjö, dom 2023-03-07 i mål nr M 4951-22)

Energikartläggning, certifierad/sakkunnig

- Mark- och miljödomstolen i Växjö dom i mål nr M 1592-16)

Planera och genomföra energitillsyn

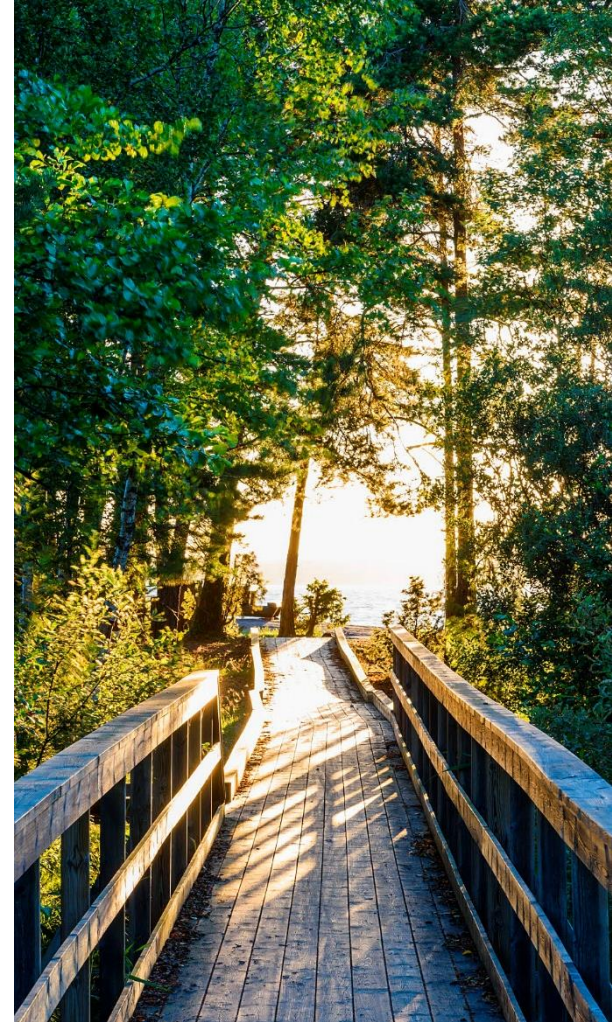
- Hur kommer jag igång, om jag inte utfört energitillsyn tidigare?
- Handfasta tips
- Var finns material som jag kan använda i tillsynen

Avgränsning:

Inget stöd för att ställa krav

Planera energitillsynen

- Förankra energitillsynen
- Samverkan
- Mål för energitillsynen
- Urval/prioritering
- Arbetsform

Förankra

- Tillsynsplanen
- Strategiska dokument, mål, planer mm
- Fokusområde i den nationella strategin för tillsyn enligt miljöbalken

Samverka

Finns det funktioner eller enheter/förvaltningar som det kan vara bra att samverka med? Det kan t.ex. vara:

- Energi- och klimatrådgivare
- Näringslivsutvecklare
- Samhälls- och miljöstrateger
- Tekniska nämnder

Exempel på mål

Antalet verksamheter som har kartlagt sin energianvändning och tagit fram planer för sin energihushållning har ökat.

Vi har kontrollerat grundläggande krav om energihushållning vid alla våra genomförda tillsynsbesök under 2023–2025.

Vi har under 2023–2025 förelagt samtliga verksamheter där det bedöms skäligt att genomföra kartläggningar av energianvändningen om vi upptäckt vid tillsyn att sådan saknas.

Antalet verksamheter som har påbörjat genomförandet av åtgärder enligt sina framtagna planer har ökat

Vi arbetar för att fossila bränslen ersätts av fossilfria alternativ.

Vi har under 2023–2025 förelagt verksamheter att ta fram åtgärdsplaner för energieffektivisering där sådana saknas. Det förutsätter att det finns en energikartläggning eller motsvarande.

Hur välja/prioritera tillsynsobjekt?

- Utifrån energianvändning
- Utifrån bransch
- Potential för hushållning/effektivisering

Utifrån energianvändning

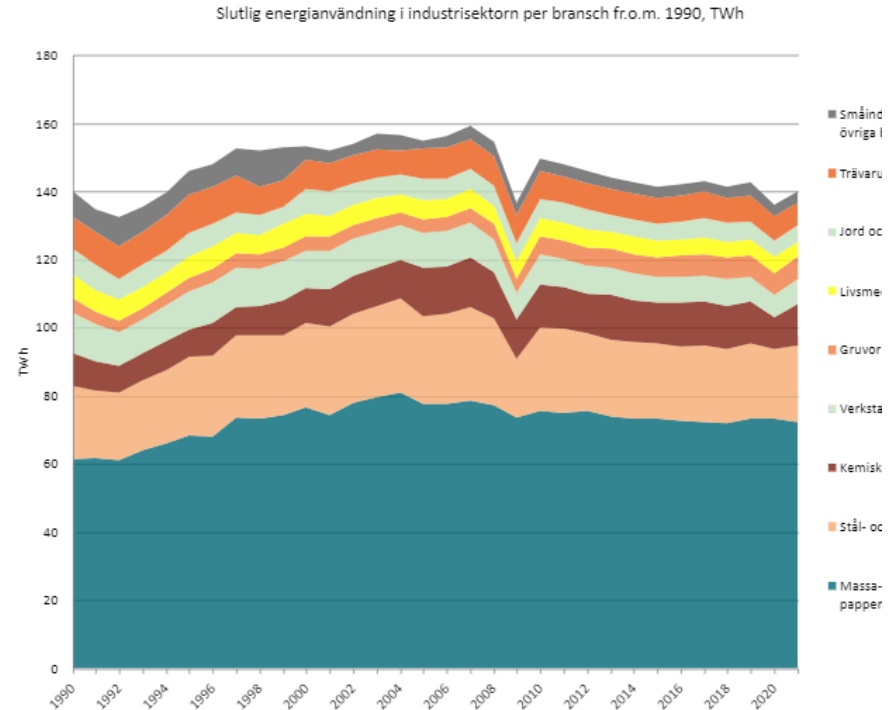
- Vilka verksamheter använder ej förnybar energi?
- Vilka företag använder mest energi?

Utifrån bransch

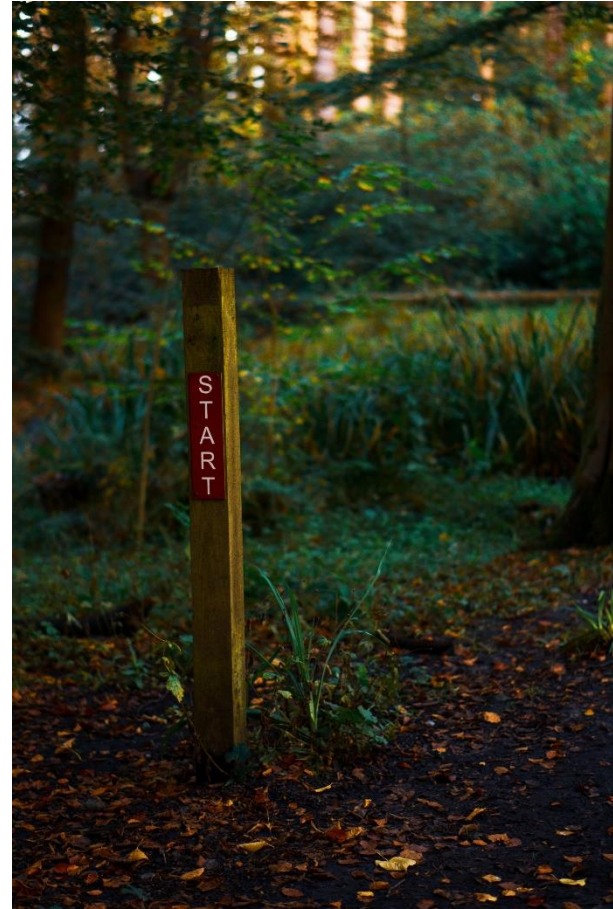
- Finns det företag i kommunen som tillhör någon av branscherna som nationellt står för störst energianvändning?
- [Branschvisa vägledningar](#) (Bästa teknik)

Utifrån potential

- Kräver att företaget kartlagt sin användning
- Är den uppskattade potentialen praktiskt genomförbar? – kan behöva utredas vidare
- Stora processindustrier – potential i stödprocesser syns inte alltid (betydande energianvändning)
- Svår prioriteringsgrund, men om det finns många stora anläggningar och mer underlag kan det fungera

Det viktiga är att börja –
fastna inte i urvalet!

Genomföra energitillsynen - Hur går jag tillväga?

Anpassa tillsynen efter företagets storlek

Anpassa tillsynen – exempel på tillvägagångssätt

- Små och medelstora verksamheter (C, U)
  - Ex. 1 Tillsyn med fokus på energifrågan – merparten av tillsynsbesöket
  - Ex. 2 Energitillsyn som en del av övrig tillsyn – mindre tillgänglig tid
- Större verksamheter (A, B)
  - Ex. 3 Energitillsyn på en större verksamhet
  - Ex. 4 Särskilt för företag som omfattas av EKL

Syftet med energitillsynen är att få företaget att spara energi genom att genomföra olika åtgärder/förändringar samt öka användningen av förnyelsebara energislag.

Tillgängligt stöd i tillsynen

- Tillsynsvägledningen "Planera och genomföra energitillsyn" (Naturvårdsverket, NV)
- Checklista energitillsyn (Miljösamverkan Sverige)
- Företagets energitrappa (Energimyndigheten, EM)
- Branschvisa vägledningar (gjutier, ytbehandling, jordbruk, livsmedelsindustri, träindustri, stödprocesser, effektreduktion) EM + Lst Östergötland
- Inspirationsfilmer (EM)
- Vägledning om energihushållningsplaner (NV /EM)
- [Forum för miljötillsynsstrategin \(miljotillsynsstrategin.se\)](http://miljotillsynsstrategin.se)

Ex 1. Små och medelstora verksamheter (se TVL 3.2.3)

Förberedelser och lästips mm

- Dokumentation från tidigare tillsyn
- Bjud med en energi- och klimatrådgivare (EKR)
- Bjud in fastighetsägare (hyrda lokaler)
- Läs [Företagets energitrappa](#) och [branschvisa vägledningar](#)
- Se [inspirationsfilmer](#)

Tillsynsbesöket

- Fokus: inspiration och rådgivning (om energifrågan är ny)
- Dela ut/gå igenom branschvisa vägledningar. (kort el. lång)
- Visa ev en [film](#) för att inspirera
- Kontrollera hänsynsreglerna och egenkontrollen – ställ frågor utifrån:
  - ✓ [Företagets energitrappa](#) (små)
  - ✓ [Företagets energitrappa](#) (medelstora)

STEG: 1

Det finns ett fördelat ansvar i företaget kring energifrågorna. Lagar och andra krav är identifierade. Det finns kunskap om hur stor energianvändningen i företaget är på en övergripande nivå. Riskerna kring energianvändningen är identifierade. Det sker aktiviteter i syfte att spara energi.

I checklistan nedan kan du svara på frågor för att se hur långt ditt företag kommit i energiarbetet. Om du har svarat nej eller delvis/osäker på några frågor kan du läsa mer om hur du arbetar vidare på de sidor som frågorna hänvisar till under kolumnen Arbeta vidare.

Tabell 1 Checklista

Frågor	Ja	Nej	Delvis/ osäker	Arbeta vidare
Organisera				Sidan
Har ni fördelat ansvaret för energifrågor i er organisation?				9
Finns ansvaret dokumenterat (om det krävs)?				10
Planera och identifiera				
Vet ni vilka lagar och andra krav som berör er inom energiområdet?				10
Har ni sammanställt lagarna/kraven i en lista?				10
Vet ni hur stor er energianvändning är?				11
Känner ni till vilka processer och vilken utrustning i er verksamhet som använder mest energi?				12
Har ni bedömt risken för att ni har onödigt hög energianvändning?				14
Strukturera				
Gör ni något för att spara energi?				15
Har ni rutiner för att spara energi?				15

STEG: 1

Fråga	Kommentar
	<i>*ET 2017:23 energimyndigheten.se/metodstod</i>
Vet ni hur stor er energianvändning är?	För alla olika energislag, t.ex. el, fjärrvärme, olja i mängd, kWh eller m ³ . Kontroll av fakturor. Sid 11*
Gör ni något för att spara energi?	Rutiner för att minska energianvändningen, t.ex. skötsel och underhåll av maskiner, stänga av maskiner, släcka lampor. Sid 15*
Är ansvaret för energi fördelat i företaget?	Exempelvis att någon sköter fakturor och följer upp energianvändningen. Sid 9*
Vet ni vilka lagar och krav som gäller för er inom energiområdet?	Egenkontrollen säger att verksamheter ska känna till vilka lagar och krav som gäller i miljöbalken. Kunskapskravet, hushållningsprincipen, BAT. Sid 10*

1. Rutiner och beteende

- Minska tomgången för ventilation och eventuell tryckluft i sprutboxen.
- Undersök möjligheten till en effektivare (tätare) upphängning av material i conveyorsystemet (transportören).
- Om möjligt, sänk ugnstemperaturer.
- Om tryckluftssystem används i processen – identifiera läckage och täta systemet.
- Utför regelbundet underhåll av utrustningen, bland annat filter och utsug

2. Enkla investeringar

- Optimera produktionsplaneringen och använd styrsystem.
- Använd frekvensomformare till färgboxar.
- Anpassa ventilationsflödet till sprutad mängd lack som förekommer. När sprutningen upphör kan luftomsättningen minska.
- Minska utsugen luftmängd genom att använda tvåstegsfläktar. När sprutningen avslutats eller sprutad mängd lack minskas kan den utsugna luftmängden minskas.
- Använd zonindelning i lackboxarna.
- Se till att ha god ventilation vid arbetsmoment där föroreningar uppkommer för att kunna minska allmänventilationen. Ofta kan man minska uppvärmningen av lokalerna på detta sätt.

3. Förändringar på systemnivå

- Automatisera sprutlackeringen.
- Kapsla in avdunstningszonen.
- Ta vara på spillvärme med hjälp av värmeväxlare på ventilation av ugnar och uppvärmt gods.

Exempel på åtgärder för processventilation

I företag som använder sig av olika sorters lackeringsprocesser, till exempel våtlackering och pulverlackering, går ungefär 50–70 procent av produktion: processernas energianvändning till uppvärmning av ventilationsluften.

Ex 1. Små och medelstora verksamheter

Att titta på vid rundvandring (med eller utan EKR)

Välj ut relevanta delar med betydande energianvändning, exempelvis:

- Tryckluft
- Belysning
- Ugnar
- Uppvärmning/kyla
- Ventilation
- Byggnad (klimatskal)
- Transporter

Notera exempelvis:

- Belysning eller tryckluft igång där inget arbete sker?
- Pyser det om tryckluftssystemet?
- Hur är det med värme och kyla i lokalen?
  - Dörrar, portar, fönster öppna
  - Finns luftslussar och/eller snabbstängande portar?
  - Är fönstren energieffektiva?
  - Finns solskydd?

Ex 2. Små och medelstora verksamheter

- Fokusera på hänsynsreglerna och egenkontrollen vid muntliga genomgången – ställ färre antal frågor, exempelvis:
  - ✓ Känner ni till er energianvändning och hur den fördelar sig i verksamheten?
  - ✓ Vet ni vilka lagar och andra krav som berör er på energiområdet?
  - ✓ Är ansvaret för energifrågor fördelat i verksamheten?
  - ✓ Gör ni något för att spara energi?
- Gör en kortare rundvandring eller leta efter energiaspekter vid ordinarie rundvandring
- Förmedla direktkontakt med EKR

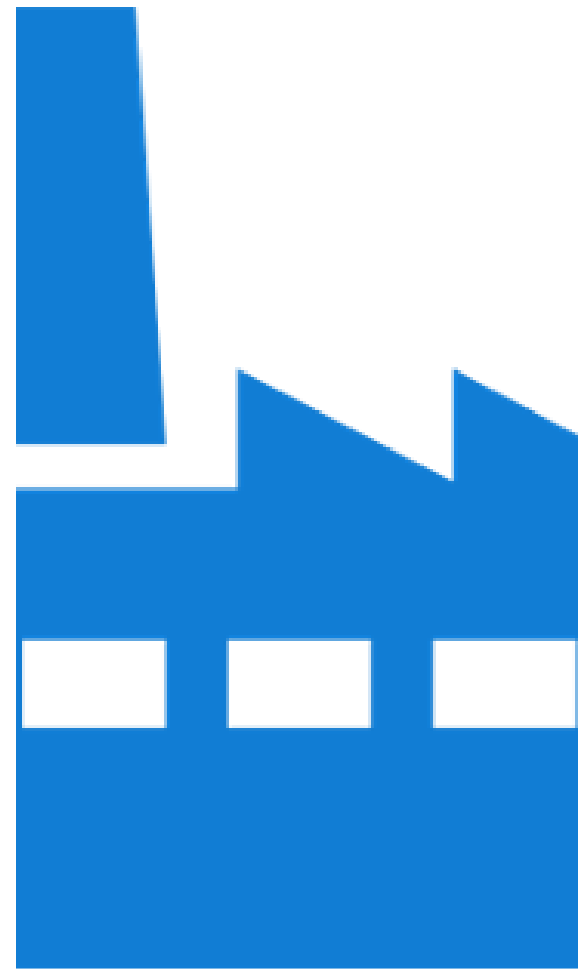
Ex 3. Större verksamheter (se TVL kap 3.2.4)

Förberedelser och lästips

- Läs Miljösamverkan Sveriges checklista för energitillsyn
- Finns villkor om energianvändning eller energihushållningsplan?
- Finns en [energihushållningsplan](#) framtagen?
- Om inte, finns en energikartläggning?
- Vad står i miljörapporten om energianvändning och ev åtgärder?
- IED? Finns det BAT-slutsatser om energifrågor (allmänna eller särskilda)?
- Läs branschvisa vägledningar och/eller vägledning om stödprocesser/effektreduktion och spillvärme (om tillämpliga)

Ex 3. Större verksamheter

- *Tillsynsbesök (eller motsvarande)*
- Fokus på det systematiska arbetet
- Utgå från dina förberedelser (villkor, miljörapport etc.)
- Ställ frågor om egenkontrollen (se [Miljösamverkans checklista](#))
- Utgå från energihushållningsplanen om företaget har tagit fram en sådan
- Tillfråga EKR i lämpliga fall

Fråga till VU (Verksamhetsutövaren)	Syfte med frågan	Lagkrav
<p>Hur stor är energianvändningen per år och vilka energislag används?</p> <p>Hur mäts energianvändningen?</p> <p>Hur ser användning ut över tid? (Tex skillnad mellan dag/natt, sommar/vinter, förändringar över längre tid och trender)</p> <p>Äger eller hyr ni lokalerna/byggnaden ni har verksamhet i?</p>	<p>Kontrollera om företaget har kunskap om hur mycket energi och vilka energislag som används, samt hur de förändras över tid.</p> <p><i>Kommentar:</i> Beroende på vilken energianvändning företaget har kan t. ex. vissa stöd finnas som är möjliga att söka eller få del av. På Energimyndighetens hemsida finns mer</p>	<p>2 kap 2 § MB Kunskapskravet</p>
<p>Har någon energikartläggning eller energiutredning gjorts?</p> <p>När genomfördes denna?</p> <p>Har några större förändringar i verksamheten skett sedan dess?</p> <p>Har föreslagna åtgärder genomförts?</p> <p>Omfattas företaget av Lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag?</p>	<p>Kontrollera om företaget har kunskap om hur mycket energi och vilka energislag som används och om kartläggningen fortfarande är aktuell. För stora företag finns Lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag. Det är Energimyndigheten som kontrollerar att energikartläggning finns hos stora företag, men uppgifterna från kartläggningen (tex. åtgärdsförslag) kan användas i miljöbalkstillsynen då lagen inte ställer krav på genomförandet av åtgärderna.</p> <p><i>Kommentar:</i> En förteckning över vilka företag som omfattas av lagen om energikartläggning i stora företag finns på Energimyndighetens hemsida.</p>	<p>2 kap 2 § MB Kunskapskravet</p> <p>Lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag</p>
<p>Hur ser fördelningen av energianvändningen ut i företaget?</p> <p>Vilka processer använder mest energi?</p>	<p>Kontrollera om företaget har kunskap om var i verksamheten som energi används och fördelning av energianvändning. Produktionsprocesserna är de processer som behövs för att</p>	<p>2 kap 2 § MB Kunskapskravet</p>

Ex 4. Tillsyn på företag som omfattas av Lagen (2014:266) om energikartläggning i stora företag (EKL)

- Implementering av (delar av) EU:s direktiv om energieffektivitet, EED (Direktiv 2012/27/EU)
- Stora företag skyldiga att göra energikartläggningar minst vart fjärde år
- Energimyndigheten är tillsynsmyndighet
- Certifierad kartläggare
- Förslag på effektiviseringsåtgärder
- Rapportering till Energimyndigheten
- Se på Energimyndigheten [vilka koncerner](#) som är berörda
- Finns det en energihushållningsplan? – utgå från den (begär ut från företaget, se Vägledning om EHP)
- Finns energikartläggning? – kan användas i miljöbalkstillsynen (begär ut från företaget)
- Omfattas VU av EKL men har inte tagit fram en energikartläggning? - kontakta Energimyndigheten

Sammanfattning

Vid avslutad tillsyn ska det ha framgått om verksamhetsutövaren:

- uppfyller hänsynsreglerna om energihushållning och förnybara energikällor
- följer bestämmelser om egenkontroll vad gäller energihushållning och användning av förnybara energikällor.

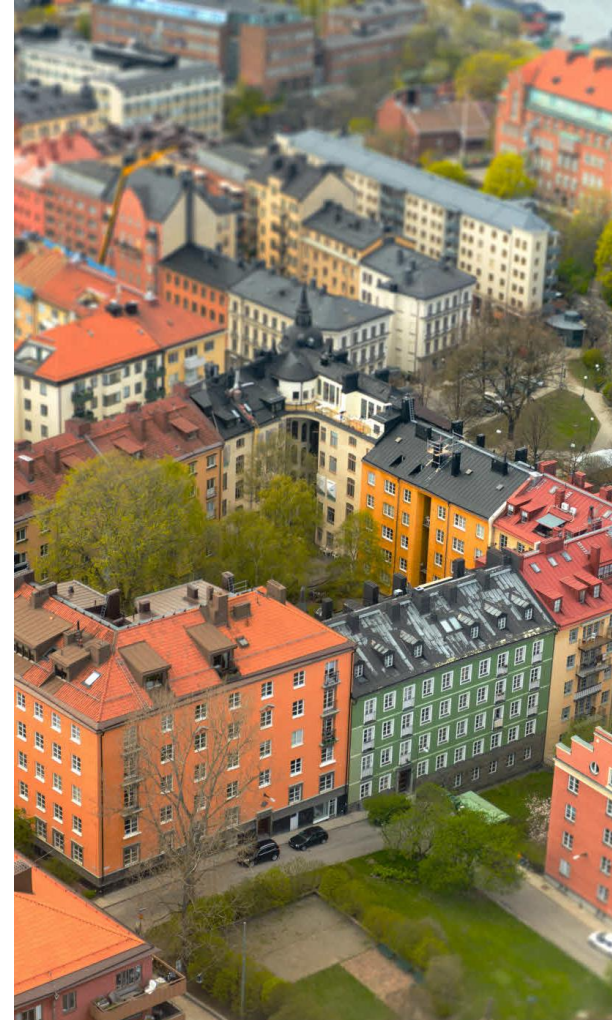
Om ovanstående inte kunnat klarläggas eller om det finns brister:

- Förelägg VU att kartlägga energianvändningen och ta fram en energihushållningsplan/åtgärdsplan,
- Förelägga om utredning eller åtgärder

Energitillsyn av fastighetsägare

- Bostadssektorn en av de största energianvändarna
  - 2/3 har de sämsta energiklasserna G, F, eller E
- = Stor potential för energieffektivisering
- Fastighetsägare omfattas av miljöbalken och hänsynsreglerna
  - Tillsynen är debiterbar, det finns praxis, även små.

Välj ut byggnader

- Hämta energideklaration på Boverket
- Fastighetsägaren ska ha energideklarationen
- Välj ut byggnader med energiklass G, F, E
- Eventuellt hjälp av EKR

Har fastighetsägaren energieffektiviserat en byggnad?

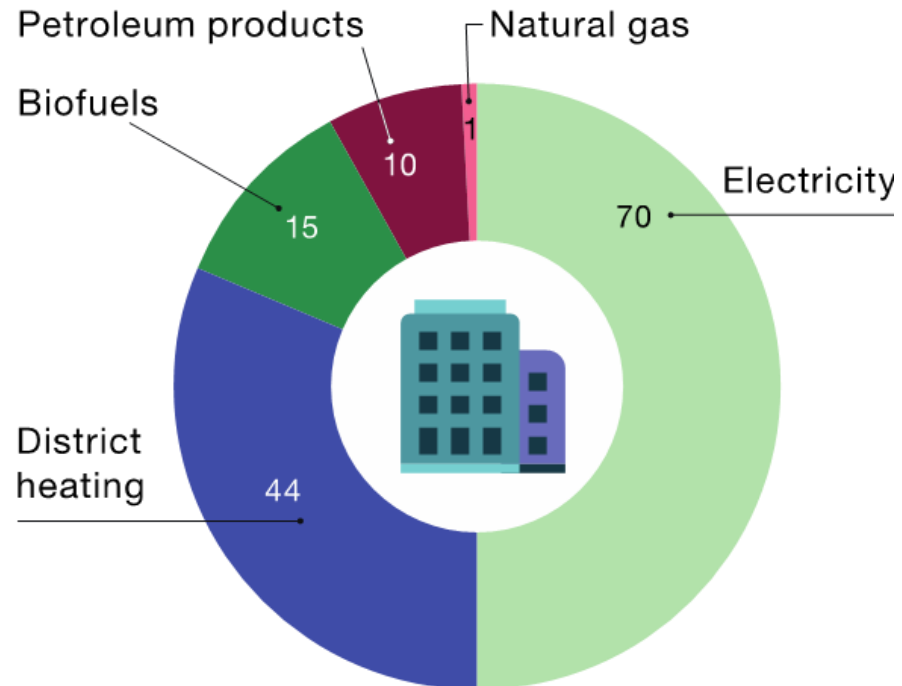
- Energiprestanda – mått på hur väl en byggnad använder energi (primärenergital)
- Jämför aktuell energiprestanda med den tidigare upprättad energiprestandan i energideklarationen
- Vid behov, begär in byggnadens aktuella energiprestanda av fastighetsägaren, ingår i miljöbalken kunskaps krav.

Byggnader med låg energiprestanda

- Möjligt att förelägga fastighetsägaren att lämna in en fackmannamässig energikartläggning/energiplan

Används fossil energi?

Slutlig energianvändning i bostads- och servicesektorn 2020, TWh

NATUR
VÅRDS
VERKET

Energimyndigheten